

Svedjebruk hotar ekosystem

Madagaskar är ett av de länder där avverkningen av regnskog går som allra fortast. Sällsynta djurarter hotas av utrotning när den fattiga jordbrukarbefolkningen bränner ner regnskogen för att få träkol att elda med och ny jord att odla.

Det luktar brandrök. Överallt längs vägen som slingrar sig mellan uppodlade jordlotter och skogklädda kullar kan man känna doften av bränt trä eller se den omiskännliga rökpelaren från en kolgrop eller en skogsbrand. Säckar med träkol bjuds ut till försäljning längs vägkanten eller hämtas med lastbil för att säljas i huvudstaden Antananarivo.

Madagaskar är näst efter Sumatra det land där avverkningen av regnskog går snabbast i hela världen. Erosionsproblem till följd av den kraftiga avverkningen håller bokstavligen på att spola ön ut i havet, floderna färgas blodröda av den rostfärgade jorden. Frågan är om myndigheterna ska kunna vända den negativa trenden och rädda Madagaskars oskattbara skogar med dess unika flora och fauna. På väg österut från huvudstaden, mot naturreservatet i Andasibe, passerar man det som en gång var ett kraftigt skogsbälte. I dag återstår endast tio procent av den ursprungliga regnskogen på Madagaskar.

Skogen avverkas främst för att ge hushållen bränsle, men används också för lokala träindustrier och hantverk. De urmodiga jordbrukstraditionerna och okunskapen kring hur man ska utnyttja naturresurserna på ett hållbart sätt, har utarmat och eroderat jordarna. Det har också fått till följd att många människor tvingats lämna sina hem.

– Svedjejordbruket har skapat en stor grupp ekologiska flyktingar som tvingas gå in i regnskogen för att bryta ny mark när den gamla inte kan ge fler skördar. De gör små hål i regnskogsområdena och flyttar sakta på skogsfronten. Det här har bara blivit värre och värre de senaste sex sju åren. Utfrätningen i skogen har blivit större, särskilt i områdena öster om reservatet i Ranomafana och norr om staden Fianarantsoa, säger Allan Carlson, tropikkoordinator på WWF:s svenska avdelning.

De madagaskiska myndigheterna kämpar för att få stopp på svedjejordbruket och träkolsförsäljningen, men de fattiga har inget annat att leva av så därför fortsätter det.

Säkrast med få kor

Men det är inte bara bönderna som sätter skogen i brand. Även boskapstjuvar gör det för att dölja spåren efter sina stöldräder. Längs Manambolofloden som löper från Tsiroanomandidy och västerut mot havet, är det vanligt med banditgång som stjälar zebu, som nötkreaturen kallas. Att äga kor är ett tecken på rikedom och boskapsskötseln är i många fall inriktad på att äga många djur, snarare än att producera kött eller mjölk. Rija Rakotoarisoa som arbetar som frilansande guide och visar utländska turister runt ön, förklarar:

– Det är säkrare att bara äga några få zebu. Har man många ökar risken för att boskapstjuvar ska komma och stjäla dem. Säkerheten ute på landsbygden är dålig, beväpnade ligor härjar fritt och stjälar zebu eller skördar från bönderna. Därför flyttar många in till städerna för att känna sig trygga.

– Men nu har presidenten posterat ut

gendarmer för att skapa ordning och ta fast boskapstjuvarna. Flera av dem har gripits, men banditerna brukar starta skogsbränder för att dölja sina spår och ibland lägger de även ut pengar efter sig för att muta gendarmerna att inte följa efter dem, säger hon.

Kamp mot korruption

Just korruptionen är en bidragande orsak till den allvarliga skogsskövlingen på Madagaskar. En missriktad svågpolitik inom skogsnäringen där några få personer har kunnat tjäna enorma summor på att muta till sig avverkningstillstånd utan att de lokala myndigheterna kunnat ingripa, har varit vardag i decennier. Men sedan den nye presidenten Marc Ravalomanana kom till makten 2002 har kampen mot korruptionen hårdnat.

Ravalomanana arbetar med att avsätta större områden till nationalparker och naturreservat för att skydda den ömtåliga naturen. Myndigheterna försöker också att föra över förvaltandet av skogen till lokala byföreningar som får hjälp med att upprätta skötselplaner för skogarna. Det har visat sig bromsa skövlingen. Förhoppningen är att ge lokalbefolkningen alternativa inkomstkällor till svedjejordbruket genom att ge dem möjlighet att arbeta som guider och parkvakter i reservaten.

Fram till 1991 var Madagaskar i princip stängt för turister, men sedan dess har man satsat allt mer på turistnäringen. I dag har landet omkring 150 000–200 000 besökare om året, de flesta kommer för att uppleva landets unika djur- och växtliv. Besöksiffrorna är långt ifrån det antal den närbelägna ön Mauritius har uppnått.

En orsak kan vara den dåliga infrastrukturen. Vägarna är oftast inte bättre än ett traktorspår, det är svårt att välja rätt spår utan en chaufför som känner till området. Många vägar blir dessutom oframkomliga under regnperioden, vilket gör det svårt att ta sig fram på ön.

En annan orsak till den tunna turistströmmen är språkförbistringar. Madagaskar är en gammal fransk koloni och i dag är det fortfarande mest franska turister som besöker ön. Engelsktalande guider som Rija Rakotoarisoa är ovanliga, även om allt fler madagasker lär sig engelska i skolan.

Långsiktig skogsnäring..

Men även om ekoturismen visat sig framgångsrik så är det inte den enda lösningen för att rädda skogarna. Det behövs en fungerande skogsindustri också, menar Allan Carlson.

Madagaskars täta regnskog skyddas numera av en miljöplan.

FOTO: MAGNUS SEGER

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Dela Lika 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarxiv.se.

– Visst är det gulligt med ekoturism, men det kan inte bära hela landets ekonomi. Madagaskar behöver en skogsnäring där man tänker långsiktigt, säger han och berättar om ett projekt där WWF arbetat med att utbilda bönder till sågverksarbetare.

– Städerna behöver ju energi och träkol är ett viktigt bränsle som säljs överallt. Bönderna har tidigare kolat mangoträd, men det har ju bara varit för att tjäna pengar på kort sikt. De har inte tänkt på att de förstör träden så att de inte kan sälja frukten när den är mogen. Vi har i stället satsat på kolning och sågverk i eukalyptusplantager. Bönderna har utbildats till sågverksarbetare, men många av dem har bara stannat vid sågen tills de tjänat ihop till en radio och sedan har de gått tillbaka till jordbruket. ”Vi är ju bönder”, säger de. Så det tar tid att förändra deras attityder, säger Allan Carlson.

...ointressant för storbolagen

Men det är inte bara småjordbrukarna som kan vara svåra att omvända. Företagare och stora bolag har minst lika svårt att avstå från de rikedomar skogen kan ge. Allan Carlson berättar att Madagaskar försöker marknadsföra sig som en miljövänlig odlare av ylangylang, vanilj, kaffe och oljepalmer. Men det är inte alltid som metoderna är så miljövänliga.

– Det finns bolag som vill starta oljepalmsodlingar och det finns redan områden som man kan använda utan att behöva avverka först. Men bolagen är mer intresserade av att hugga ner skog, ta pengarna och sedan etablera sina odlingar på dessa platser. Det handlar bara om att tjäna pengar och inte om hållbar utveckling, säger Allan Carlson.

Men han ser ändå ljus på framtiden.

– Jag tror att regeringen kan vända på detta. Man är medveten om problemet och på byrådsnivå är man klarsynt och villig att delta i utbildning kring miljöhänsyn. Är det bara politiskt lugnt så tror jag att det kommer att hända mycket positivt, säger Allan Carlson.

Träkol hämtas med lastbil för att säljas i huvudstaden Antananarivo.